

בדין ברכה לבטלה בשוכח יום אחד לספור ספירת העומר

כתבו התוס' מנחות ס"ו א' תוד"ה זכר, וז"ל עוד פסק בהלכות גדולות שאם הפסיק יום אחד ולא ספר שוב אינו סופר משום דבעיא תמימות ותימה גדולה הוא ולא יתכן, עכ"ל, ובתוס' מגילה כ"ב' כתבו שלא ימנה עוד בברכה דבעינן תמימות וליכא ולא תמהו ע"ז.

והנה הא שדנו לפי מש"כ במנחות בשם הבה"ג ששוב אינו סופר האם כל הברכות שבירך עד עכשיו הוי לבטלה, לכאורה יש לדמות זה למש"כ הריטב"א בחולין דף ק"ו וז"ל והנוטל ידיו לאכילה ובירך על נטילת ידים ואח"כ נמלך ולא אכל עכשיו אין בכך כלום ואין מחייבין אותו לאכול כדי שלא תהא ברכתו לבטלה דהא מכיון שנטל ידיו גמרה לה ברכת הנטילה שעליה הוא מברך וההיא שעתא דעתו היה לאכול וכן דנתי לפני מורי נר"ו והודה לדברי עכ"ל, והובא בשערי תשובה או"ח סימן קנ"ח, ובחזו"א סימן כ"ה סק"ח הזכיר להשע"ת הנ"ל ע"ש, ועי' רש"ש נדרים נ"ט.

איברא שיש לחלק מההיא דריטב"א לספירה כדהעירוני דבנטילת ידים יש כאן סו"ס ברכה על נטילה כדין שחייבת בברכה, משא"כ בספירה הרי נמצא שע"י שדילג אח"כ יום אחד אין כאן כלל מצוה, (ושמעתי שכתב הגר"א גינחובסקי ז"ל על החיד"א שזה ברכות לבטלות של"ק מהריטב"א).

ומיהו אולי שייך לומר שבכל גווני שנהג אדם כחובתו ועשה מה שמוטל עליו כעת לא מיקרי זלזול בברכות למיקרי לבטלה.

ויש לעי' בבירך המוציא על הלחם ונמלך שלא לאכול אם גם בזה איכא לדברי הריטב"א הנ"ל משום שבירך כדין שרצה לאכול אבל י"ל דהתם התקיימה מצות נטילה בשלימות והכא שלא טעם מהלחם גרע אף שבה הענין ע"י נמלך, וצ"ע.

והנה כתב בבגה"א או"ח סימן תל"ב שא"צ להשים פתיתין בבדיקת חמץ והביא רא"י מברכת המפיל שמברך אף שיש חשש שמא לא יישן, הרי דלא מיקרי לבטלה, ואמנם עי' תו' ברכות י"א ב' לגבי ברכת לישב בסוכה על שינה דאין מברכין שיש חשש שמא לא יישן, וצ"ע מברכת המפיל, ועי' פסחים ז' ב' דילמא מיקלקלא כו' שחיטה ומילה נמי אלא אמר ר"ח חוץ מן הטבילה בלבד, ויש לפרש שאין חוששין לקלקול אבל יש לפרש דס"ד שאין ראוי מלתא דברכה לבטלה ומסקינן שמכיון דבאמת לא הוי לבטלה אין לחשוש.

אם אפשר להוציא את חברו בספירה

כתב בבה"ל סימן תפ"ט ס"א ד"ה ומצוה לענין מחלוקת האחרונים אם אמרינן בספירת העומר שומע כעונה, וכתב דהוא פלוגתא בין הראשונים דרש"י פירש שם במנחות ס"ה ע"ב על מה דקאמר שם בגמרא לכל אחד ואחד שכל אחד חייב לספור וביאר בחידושי הרשב"א (רשב"א על מנחות אינו מהרשב"א) דבריו דאי

כונת התורה לצבור לבד ולא לכל יחיד ויחיד הו"ל למימר וספרתם לבד ולשתוק ומדקאמר לכם משמע דבא לומר לכל אחד, וכנראה שפירש מש"כ שם לצבור לבד היינו שש"ץ יוציא את כולם ע"י שומע כעונה.

ולפ"ר לא משמע כן אלא היינו לומר שיהי' כעין ספירת יובל ע"י ב"ד ואחד יספור בקול בלי להוציא אחרים, וגם צ"ע שהוצרך לרשב"א הנ"ל הרי המג"א הוכיח משו"ת הרשב"א דס"ל שאין יוצאים בשומע כעונה אלא שהביא מב"י בשם הרשב"א שיוצא בספירת הש"ץ והוא ממ"ש בתשובה אם דעת היחידים שלא לצאת בספירת הש"ץ כו' משמע שיכולים לצאת בספירת הש"ץ וסיים המ"א ע"ש וצ"ע וכתב ואפשר כיון דקיי"ל דשומע הוי כעונה ה"ל כאילו סופר הוא בעצמו, הרי דאיכא להדיא בשו"ת הרשב"א בזה והמג"א כתב דאפשר ליישב דמהני שומע כעונה וליכא סתירה.

גם מה שהביא בבה"ל מהרי"ץ גיאאות שהש"ץ מוציא ופי' בבה"ל דהיינו גם את הספירה מלבד הברכה, והכל בשיבה, לכאורה צ"ע למה אין הציבור צריכין לעמוד בספירה עצמה ואף בברכה שהרי מקיימין ע"י אמירת הש"ץ מצות ספירה וכן הברכה וטעונים עמידה, גם צ"ע לשונו לחזור ולעמוד מאי לחזור, (וגם ל"י מאי טירחא הרי כבר גמרו להתפלל וחוזרים לביתם).

ולכאורה ה"י נראה מתוך זה לפרש בענין אחר דהכונה שש"ץ מברך לפני ויהי נועם כשעדיין עומדים אחרי תפלת שמו"ע והיינו שלא להטריח אחרי ויהי נועם לחזור ולעמוד ואף אם ה"י ראוי לגמור ויהי נועם כו' ואח"כ לספור וכמנהגינו, מיהו משום טירחא דציבורא שינו הסדר וספרו מיד אחרי שמו"ע, ולפ"ז י"ל שכ"א ספר בעצמו ורק הברכה שמעו מהש"ץ, וליכא פלוגתא, דלכו"ע כל יחיד צריך לספור, וגם ניחא שהכל ה"י בעמידה הן הברכה והן הספירה כדינם. והנה מסיק בבה"ל דלכתחלה כל אחד יספור בעצמו ואף בדיעבד אם יצא מחבירו יחזור ויספור בלא ברכה, וכ"נ דיש להחמיר בדבר מאחר שלא מצאנו אם דינא דשומע כעונה הנהוג בברכות נאמר גם בספירה, והמג"א לא ברירא ליה וכתבה רק בלשון ואפשר, משום דיתכן שספירה לכל אחד ואחד הוא חיוב בספירה בפה וכעין דרשת לקיחה לכל אחד ואחד שכתב המג"א שכל אחד חייב בזה בעצמו וה"נ ספירה, אין להקל.

והעירוני שבאורחות חיים (והוא בשם רה"ג ע"ש) כתוב להדיא שהספירה היתה אחרי קדושה דסדרא וגם מ"ש בכונה י"ל דהיינו בכונה לצאת, וכן מש"כ שהש"ץ מעומד משמע שכולם יושבים, וה"י הסדר שהש"ץ מוציא גם את הספירה והיו נשארים בביהמ"ד ללימודם והיינו טירחא שיצטרכו לעמוד בשביל הספירה, איברא שצ"ע למה אין הציבור צריך לעמוד בשעת הספירה, וצ"ב הביאור במהרי"ץ גיאאות.

בענין תיקון טעות תוך כדי דיבור במוריד הטל

סיפר הגאון רבי שרגא שטיינמן שליט"א, לפני שנים רבות (כמדומה שנת תש"מ) אירע בישיבת פוניבז' לצעירים שבחור עבר בימות החמה לפני התיבה, וטעה ואמר משיב הרוח ומוריד הגשם, אך מיד תוך כדי דיבור תיקן עצמו ואמר מוריד הטל, והמשיך בתפילה. והתפלל שם הגר"מ גריינימן שליט"א ואחז באמצע שמו"ע, ולא יכל לדבר אבל סימן עם היד שהחזן צריך לחזור, כי סבר שזה כמו שאמר שלוש שבחים 'משיב הרוח ומוריד הגשם מוריד הטל' ושלוש השבחים אמת אך מ"מ אין לאומרם כך יחדיו. אבל אבי (הגרא"ל) זללה"ה סבר שלא יחזור אלא ימשיך.

ואחרי זה היה נדון בענין, שהגר"מ סבר שצריך לחזור שוב חזרת הש"ץ, ודיבר על זה עם אחיו הגר"ח זצ"ל ועם הגאון רבי יהודה בויאר שליט"א והגאון רבי יחזקאל ברטלר זצ"ל ועוד ת"ח, אבל אבי טען שכיון שזה תוכ"ד א"צ לחזור. ובזמנו כשאבי זצוק"ל דיבר איתי על זה הוא הסביר לי שתוך כדי דיבור מוחק את מה שאמר קודם, ואני זוכר גם את הדוגמא שהוא אמר לי, למשל אם בעל קורא יטעה בקריאת התורה ובמקום ויאמר ה' אל משה, יקרא 'ויאמר ה' אל יעקב' ומיד יתקן עצמו 'משה', האם זה נחשב שקרא 'ויאמר ה' אל יעקב משה'? בודאי שלא! הוא טעה, ואחרי זה תיקן עצמו וזה בסדר גמור. זה היה פשוט לו. (ועי' בזה בשו"ע קי"ד ד' ובמשנ"ב ובה"ל).

וכתב על זה הגאון שליט"א

יש לדון במי שטעה בימות החמה ואמר מוריד הגשם וחזר ואמר בתוך כדי דיבור מוריד הטל מכלכל חיים כו', והמשיך התפלה האם יצא או שצריך לחזור, ולכאורה הי' נ"ל דכיון שלא חזר לתחלת הברכה או עכ"פ לרב להושיע לא מיקרי כחזרה ממה שאמר מקודם שיהא ניכר בזה תיקון, ולא מהני מה שמנהגנו לומר מוריד הטל בימות החמה, והוי עובדא בדבר זה בש"ץ ונחלקו אח"כ כמה ת"ח בדבר דיש שסברו דהוי תיקון מכיון שבימות הגשמים אין אומרים מוריד הטל ובימות החמה אומרים אותו בא"י א"כ הרי ניכר התיקון, ויש שטען דתוכ"ד צריך להועיל לחזרה אף לתוספת הפוסלת [וצ"ב בד"ז], אלא שי"ל דכיון דא"צ כלל לומר מוריד הטל אולי לא מיקרי כחזרה ולכאורה רהיטת הדברים בב"י סימן קי"ד שדקדק מדברי הטור [יעו"י"ש] כהרא"ש ושכ"נ דעת הרמב"ם [וכ"פ הרמ"א] שאם הזכיר גשם וטל נמי חוזר משמע דאף למנהג ספרד שאומרים מוריד הטל בימות החמה מ"מ חוזר ולא חילקו בין אם הקדים גשם לטל או איפכא, וה"ט דזה לא מיקרי חוזר לראש הברכה ואנן חוזר בעינן, ויש מי שרצה לחלק דכשאמר בתורת חזרה ותיקון שאני וצ"ב בזה, גם התיקון לחזור לרב להושיע שכתב הח"א דנ"ל דסגי בכך עי' פמ"ג שלא תיקנו לעשות כך (ואף שחוזר לומר השם כשחוזר לראש) ולא כתב לענין דיעבד, איברא דהמ"ב העתיק להלכה לדברי הח"א (וכתב שם שכי"כ גם בספר שלמי ציבור ואינו תח"י), ועי' בחזו"א או"ח סימן י"ח ס"ק י"ב י"ג, (וצריך לעיין אם יש ראי' משם), ועי' ר"ן ריש תענית ד"ה ירושלמי, והנה ותן ברכה דמהני לתיקון עי' בה"ל סימן קי"ז ד"ה אם שאל, בודאי עדיף טפי שנראה יותר כתיקון מאשר במוריד הטל, ועי' בה"ל סימן קי"ד ד"ה וחוזר, דלדעת הגר"א חוזר לראש ועי' נ"א לענין תיקון לאחר כדי דיבור ודו"ק, ולמעשה צ"ב.

וכתב עוד במכתב לג"א שליט"א

רב שלומים

- א. בחזו"א או"ח סי' י"ח ס"ק י"ב י"ג משמע לכאול¹ דגם כה"ג שיחזור לרב להושיע או ותן טו"מ ותן ברכה לא מהני יעו"י"ש.
- ב. הציורים הנזכרים רב להושיע מכלכל כו' או ותן טו"מ ותן ברכה ודאי דשאני מאחר דמתחיל תיבה הקודמת בברכה, ואף זה חידוש דהח"א (רב להושיע הוזכר גם בשלמי ציבור, כ"כ בשעה"צ), ועי' פמ"ג שכתב שלא רצו לסמוך ארב להושיע (ויש לעי' לענין דיעבד מה דעתו, והרי צריך לחזור ולהזכיר את השם ולמה תיקנו כך), והדבר צריך ראי' אי מנהגנו מכריע שיחשב תיקון.
- ג. גם נצטרך לחלק בדעתו לחוד, שאם דעתו לחזור בלי שיעשה כלום מהני ואם אין דעתו לשם חזרה לא מהני, וזה דבר שלא נזכר להדיא, וכונתי במה שהזכיר הרמ"א ועי' בב"י שדקדק כן מהטור (ובטור הובא מנהג ספרד לומר מוריד הטל) והרמב"ם דאם אמר גשם וטל חוזר משמע אפי' אמר אח"כ טל ואם כי בפשוטו מיירי בשאמר במזיד כך ועכ"פ שלא כוון לחזור בו, אבל מ"מ נצטרך לחלק בדעתו לחוד לענין דינא, ואולי כגון דא צריך ראי', שלא הוזכר כה"ג בש"ס ופוסקים.
- ד. לכאול ענין תכ"ד וחזרה שייך לענין סברת הפסק, אבל לענין תוספת הפוסלת מנין לן ואולי זה נכלל בחזו"א דלעיל ולא עיינתי כעת היטיב.
- ה. לכאול יש כאן סניף את דעת הגר"א שסובר כהרמב"ם והובא בביה"ל דחוזר לראש ואם איתא שיש תקנה באותה ברכה לא הו"ל לסתום הדברים, גם בנ"א משמע דלאחר כדי דיבור מהני כאן כמו בתכ"ד שזהו כאן דרך התיקון, ואחרי שכל הדינים שבכאן הוא שיקול הדעת, הרי זה ג"כ סניף.
- ו. ב. אולי לא יקשה לעבור ענין זה במקורו בש"ס ופוסקים וארצה לשמוע חו"ד.

הדוש"ת באהבה

¹ שוב העירו דבדברי החזו"א יש להסתפק אם יש ראי' לחזר תוך כדי דיבור או לאחר כדי דיבור.

מכתב הגאון שליט"א

אחדשה"ט

שמעתי משמי' דמר דמוריד הטל בלי לחזור לרב להושיע סגי לתיקון בארץ ישראל [בימות החמה, כשאמר מוריד הגשם], ואף לו יהיבנא לי' שיש כאן איזו סברא מ"מ כגון דא צריך ראי' מאחר שסו"ס לא חזר אלא הוסיף טל, ובחזו"א או"ח סי' י"ח ס"ק י"ב י"ג מ' לכאן דגם רב להושיע לא מהני וחפשתי בשונה הלכות ולא מצאתיו ול"י למה לא הובא. ויעוי' בב"י סי' קי"ד שדקדק בטור דס"ל כהרא"ש ושכ"נ דעת הרמב"ם [וכ"פ הרמ"א] בטל וגשם חוזר ורהיטת הדברים (ע' בטור שם שהזכיר מנהג ספרד ואשכנז) דאף בספרד שנהוג לומר בקיץ מוריד הטל מ"מ אם אמר שניהם חוזר ולא חילקו מה הקדים ומשמע דל"ש משום דלא מיקרי חזרה.

ועי' בפמ"ג שלא רצו לסמוך על חזרה לרב להושיע ויל"ע מהו לענין דיעבד והרי צריך לחזור לאמירת השם ואם באמת סגי חזרת כל שהוא מה היו צריכים לזה, ועכ"פ הבו דלא להוסיף עלה [ובזה כבר נסמוך על המשנ"ב בשם י"ח שא"צ לחזור וצ"ע מהחזו"א הנ"ל].

עוד יש כאן סניף דעת הגר"א כהרמב"ם דצריך לחזור לראש. – עי' ר"ן ריש תענית ד"ה ירושלמי, תוכ"ד או אפי' לאחר כדי דיבור שכ' הח"א בנ"א דמהני מטעם שחוזר בו והביאו.

ושלו' וברכה

והשיב מרן הגר"ח זללה"ה במכתב

א. בביה"ל סי' קי"ט מבואר דאם חיסר בהברכה דבר שאינו מעיקרה אין מעכב, ולפ"ז בברכה שני' שעיקרה תחיית המתים פשוט שאם לא התחיל אתה גבור רק מכלכל חיים יצא שהרי מזכיר אח"כ מחי' מתים ברחמים רבים כו' מי כמוך בעל גבורות כו' [ולפ"ד הגר"א שם ג"ז אין מעכב רק החתימה] וזו טענת הנ"א שהביא הביה"ל בסי' קי"ז ואף דבסוף דבריו מסתפק דבג' ראשונות ואחרונות גרע המ"ב בסי' קי"ד סקל"ד לא פסק כן והוא מד' המג"א [והנ"א עצמו מציין לזה], וא"כ אחר דמסקנת מרן בסקי"ג דאין כאן משום הפסק רק שמפסיד המטבע הדבר ברור דבידיעבד יצא דלא יהא אלא שחיסר לגמרי ראש הברכה דיצא בדיעבד ולמסקנת מרן אין נ"מ בכל דבריו רק לענין לכתחילה [ולכן הושמט בשונה הלכות].

ב. הדבר ברור שאם בכונה יאמר שניהם בימות הגשמים הפסיד הברכה ואין נ"מ איזה הקדים אבל אם אומר זה בתורת חזרה ותיקון מהני ולק"מ מדברי הב"י.

ג. איני רואה שום חילוק בין חוזר לותן ברכה לחזור למוריד הטל שכיון שאין רגילין לאומרו בימות הגשמים שפיר ניכר החזרה ותו א"צ כמ"ש הטור [ומש"כ דתיבת ותן ברכה הוא מהברכה, עי' זבחים ד' ב'].